Materiallar to’plami · Conference Proceedings

TIL, TARJIMA VA TA’LIM: GLOBAL KOMMUNIKATSIYA VA RAQAMLI INNOVATSIYALAR DAVRIDA YANGI YONDASHUVLAR

03 October 2026

UDK 378

ADABIYOT, MADANIYAT VA IJODIY TARJIMA

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ВОЗМОЖНОСТИ РАЗВИТИЯ ХУДОЖЕСТВЕННОГО МЫШЛЕНИЯ СТУДЕНТОВ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ

Jasur Qahramonovich Xojayev*

✉ xojayevjasur19@gmail.com

АННОТАЦИЯ

тезисе анализируются педагогические возможности развития художественного мышления студентов в образовательном процессе. Художественное мышление рассматривается как важная способность личности, обеспечивающая образное, творческое и эмоционально- эстетическое восприятие действительности, самостоятельное мышление и формирование эстетического отношения к окружающему миру. В исследовании раскрываются возможности эффективного использования

Ключевые слова

образавония студент

DOI: 10.5281/zenodo.23278738

Кириш

Замонавий таълим тизимида шахснинг нафақат назарий билимларини, балки унинг ижодий, эстетик ва мустақил фикрлаш қобилиятларини ривожлантириш муҳим педагогик вазифалардан бири ҳисобланади. Айниқса, олий таълим жараёнида талабаларнинг бадиий тафаккурини ривожлантириш уларнинг воқеликни турли нуқтаи назардан идрок этиши, образли фикрлаши, ижодий ёндашув асосида муаммоларга ечим топиши ҳамда эстетик қадриятларни англаши учун муҳим аҳамият касб этади.

Бадиий тафаккур инсоннинг воқеликни бадиий образлар орқали англаш ва талқин қилиш қобилияти билан боғлиқ бўлиб, у мантиқий тафаккурни инкор этмайди, аксинча, уни образли ва эмоционал идрок билан бойитади. Шу нуқтаи назардан таълим жараёнида бадиий тафаккурни ривожлантириш талабаларнинг интеллектуал ва маънавий-эстетик салоҳиятини оширишга хизмат қилади.

Асосий қисм

Бадиий тафаккур тушунчаси психология, педагогика, эстетика ва санъатшунослик каби фанлар кесишмасида шаклланадиган мураккаб феномен сифатида намоён бўлади. Унда образ яратиш, воқеликни ҳиссий қабул қилиш, тасаввур қилиш, ассоциациялаш, ижодий талқин этиш ва эстетик баҳолаш каби жараёнлар ўзаро уйғунлашади. Шу сабабли талабаларда бадиий тафаккурни ривожлантириш таълим мазмуни, ўқитиш методлари ва педагогик мулоқотнинг ўзаро бирлиги асосида ташкил этилишини талаб қилади.

Таълим жараёнида бадиий тафаккурни ривожлантиришнинг биринчи педагогик имконияти - бадиий матн ва санъат намуналаридан таълимий ресурс сифатида фойдаланишдир. Бадиий асарларни таҳлил қилиш жараёнида талаба матн мазмунини ўзлаштириш билан бир қаторда қаҳрамонларнинг

руҳий ҳолати, муаллиф позицияси, образлар тизими, бадиий деталлар ва эстетик ифодаларни таҳлил қилади. Бу эса унинг кузатувчанлиги, тасаввури ва образли фикрлаш қобилиятини ривожлантиради.

Иккинчи муҳим имконият - ижодий топшириқлар тизимидан фойдаланиш. Масалан, матнга альтернатив сарлавҳа қўйиш, қаҳрамон номидан монолог тузиш, воқеа давомини тахмин қилиш, асар воқеаларини бошқа нуқтаи назардан қайта баён этиш, муайян образни график ёки визуал шаклда ифодалаш каби топшириқлар талабаларни тайёр маълумотни қабул қилишдан ижодий қайта ишлашга йўналтиради. Бундай топшириқлар мустақил фикрлаш ва ижодий тасаввурни фаоллаштиради.

Учинчи педагогик имконият - муаммоли таълим технологияларидан фойдаланиш. Бадиий матн ёки санъат асари асосида муаммоли саволларнинг қўйилиши талабани тайёр хулосани қабул қилиш эмас, балки ўз нуқтаи назарини шакллантиришга ундайди. Масалан, “Қаҳрамоннинг мазкур қарор қабул қилишига қандай омиллар таъсир қилган?”, “Воқеа бошқача ривожланганида образлар муносабати қандай ўзгарган бўлар эди?” каби саволлар талабанинг таҳлилий ва бадиий тафаккурини бир вақтнинг ўзида фаоллаштиради.

Тўртинчи имконият - интерфаол методлар ва ҳамкорликдаги таълимни ташкил этиш. “Ақлий ҳужум”, “Кластер”, “Баҳс-мунозара”, “Ролли ўйин”, “Кейс-стади”, “Концептуал харита” каби методлар талабаларни фаол мулоқотга жалб этади. Айниқса, ролли ўйинларда талабалар бадиий асар қаҳрамонининг позициясини қабул қилиб, унинг нуқтаи назарини асослашга ҳаракат қилади. Бу жараён эмпатик идрок, образли тасаввур ва ижодий фикрлашнинг ривожланишига замин яратади.

Бешинчи педагогик имконият - рақамли таълим воситаларидан мақсадли фойдаланиш. Мультимедиа материаллари, электрон матнлар, визуал тақдимотлар, аудио ва видео ресурслар, рақамли интеллект-карталар ҳамда интерактив платформалар бадиий материални турли каналлар орқали қабул қилиш имконини беради. Бироқ рақамли воситалардан фойдаланишнинг асосий мақсади техник самара эмас, балки талабанинг мустақил таҳлил қилиши ва ижодий маҳсулот яратишини таъминлашдан иборат бўлиши лозим.

Талабаларнинг бадиий тафаккурини ривожлантиришда педагогик муҳит ҳам муҳим аҳамиятга эга. Таълим жараёнида талабанинг шахсий фикрини эркин ифодалаши, турлича талқинларни асослай олиши ва ижодий ёндашувига ижобий муносабат билдирилиши зарур. Бунда педагог тайёр хулосани берувчи эмас, балки талабанинг ижодий изланишини йўналтирувчи субъект сифатида иштирок этади.

Бадиий тафаккурнинг ривожланганлик даражасини баҳолашда бир қатор мезонлардан фойдаланиш мумкин. Жумладан, образлилик, ижодкорлик, мустақиллик, эстетик идрок, ассоциацион фикрлаш, муаммога ностандарт ёндашиш ва ўз фикрини асослаш каби кўрсаткичлар муҳим ҳисобланади. Мазкур мезонлар асосида талабаларнинг бадиий материални идрок этиши, таҳлил қилиши ва янги ижодий маҳсулот ярата олиш даражасини аниқлаш мумкин.

Шу билан бирга, бадиий тафаккурни ривожлантириш жараёни босқичма-босқич ташкил этилиши мақсадга мувофиқ. Биринчи босқичда талабаларнинг бадиий материални идрок этиши, иккинчи босқичда уни таҳлил ва талқин қилиши, учинчи босқичда мустақил ижодий ёндашувни намоён қилиши, якуний босқичда эса ўз ижодий позициясини асослай олиши таъминланади. Бундай изчиллик таълим жараёнининг натижадорлигини оширади.

Хулоса

Таълим жараёнида талабаларнинг бадиий тафаккурини ривожлантириш уларнинг ижодий ва интеллектуал салоҳиятини юксалтириш билан бир қаторда эстетик диди, мустақил фикрлаши, образли идроки ва шахсий позициясини шакллантиришга хизмат қилади. Бадиий асарлар ва санъат намуналаридан фойдаланиш, ижодий топшириқларни тизимли ташкил этиш, муаммоли ва интерфаол таълим методларини қўллаш, рақамли воситалардан мақсадли фойдаланиш мазкур жараённинг муҳим педагогик имкониятларини ташкил этади.

Шу асосда таълим жараёнида талабаларнинг бадиий тафаккурини ривожлантиришга қаратилган педагогик фаолият ижодий муҳит, мазмунли бадиий материал, фаол таълим методлари, мустақил ижодий фаолият ва рефлексив баҳолашнинг ўзаро уйғунлиги асосида ташкил этилса, таълимнинг шахсга йўналтирилганлик даражасини ошириш имконияти яратилади.

References

[1]
1. Выготский Л. С. Психология искусства. — Москва: Искусство, 1986. — 573 с.
2. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте. — Москва: Просвещение, 1991. — 93 с.
3. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. — Санкт-Петербург: Питер, 2002. — 720 с.
4. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. — Москва: Смысл, 2005. — 431 с.
5. Богоявленская Д. Б. Психология творческих способностей. — Москва: Академия, 2002. — 320 с.
6. Зимняя И. А. Педагогическая психология. — Москва: Логос, 2004. — 384 с.
7. Хуторской А. В. Современная дидактика. — Санкт-Петербург: Питер, 2001. — 544 с.